

HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Kelti, Gali, Géli, Gaili... / Ivan R. V. Rumánek	2
Písma indického okruhu / Jozef Genzor	4
Nevšedný kráľovský deň / Vladimír Segeš	6
Bitka pri Trnave 26. decembra 1704 / Vojtech Dangl	8
Omrivky z koláča veľmoci / Rudolf Manik	10
Bratislavskí zobrační / Martina Orosová	12
Prvá i posledná návšteva / Miloslav Čaplovič	14
DEJINY A UMENIE	
Starý zákon pre súčasníka / Nadežda Čančíková	16
HISTORICKÁ POHĽADNICA	
Maurícus / Dušan Uhlir	17
REPORTÁŽ	
Banská Štiavnica, mestečko na dlani / Katarína Hradská	18
LUDIA A DOBA	
Revolucionár Giuseppe Mazzini / Eva Lahučká	20
STOROČIA KONČIAČEHO SA MILÉNIA	
11. storočie / Vincent Múcska, Ján Steinhübel	22
ZA KATEDROU	
Úroveň vedomostí a zručností žiakov z dejepisu v 6. ročníku základnej školy / Samuel Jovankovič	26
ÚVAHA	
Náhodnosť v dejinách / Pavol Petruš	28
ROZHOVOR	
s PhDr. Janou Skladanou, CSc.	
O Malej klenotnici slov / Katarína Hradská	30
Z DEJÍN MYSLENIA	
Filozofia dejín podľa Francisa Fukujamu / Peter M. Zigman	31
NA SLOVÍČKO	
s Petrom Zelenákom a Lászlóom Szarkom / Anna Fundárková	33
KALEIDOSKOP	34
KRÍŽOVKA	35
O NAŠICH AUTOROCH	35
HLASY A OHLASY	36

1. strana obálky: Trónny portrét kráľa Mateja Korvína z Uhorskej kroniky Jána z Turca, vydanej roku 1488, ilustruje článok Nevšedný kráľovský deň

Obrázky zhora nadol: Legendárna známka - dvojpencový Modrý Maurícus, historizujúci obrázok nemeckých koloniálnych lodí z roku 1899 (podľa Geschichte mit Pfiff 11/99)

Nejubilejné, ba priam antijubilejné riadky

Ocitli sme sa tesne za prahom roku 2000 a stojíme pred prahom omnoho väčším - pred prahom tretieho tisícročia, ktorý prekročíme presne o polnoci na Silvestra, čiže 31. decembra roku 2000. Hoci väčšina našich čitateľov to zaiste vie (no široká verejnosť o to menej), nebude azda na škodu, ak spríživukujem, že až úderom prvej sekundy roku 2001 sa staneme súčasníkmi 21. storočia a súčasne tretieho tisícročia.

Pointa tohto zdanlivo čudného počítania spočíva v tom, že v našom (pôvodom kresťanskom) rátaní času nebol rok 0; za rokom 1 pred našim letopočtom (pred Kristom) nasledoval rok 1 nášho letopočtu (po Kristovi). Len mimochodom, napríklad každé dieťa v Japonsku má hneď po narodení jeden rok, u nás mu ho priznávame zväčša až pri prvých oslavách narodenín.

Prelomy storočí i tisícročí majú zvláštne čaro. Sú dôvodom a príležitosťou rôznych zamyslení i očakávaní, a občas aj záväzkov. Sú však skôr symbolizujúcim či symbolickým medzníkom v živote a histórii jednotlivca. Veľké dejiny, čiže dejiny spoločnosti, ľudstva, zeme a napokon i vesmíru, ubiehajú v inom rytme a podľa iných mechanizmov a zákonitostí, takže z globálneho hľadiska je im vcelku jedno či sa píše okružly rok 2000 alebo dáky iný rok. Skutočné historické medzníky či kľúčové udalosti historického procesu sa neradia kalendárom.

Moje kratučké uvažovanie o výročiach a medzníkoch dejín by bolo priveľmi všeobecné, keby som ho neaplikoval na Historickú revue. Našu i Vašu Historickú revue. Aj náš časopis vstupuje do XI. ročníka, hoci desiate narodeniny oslávi až v septembri 2000. A tentoraz vonkoncom nie mimochodom, jubilejné sté číslo by malo vyjsť v júni tohto roka. Dúfajme, že vyjde, a to k Vašej i k našej spokojnosti. Nemôžem sa však v tejto chvíli zbaviť istej dávky pesimizmu, ktorá ma, žiaľ, prenasleduje. Ani jubileá, ich oslavy a chvíľkové ošialy neprekryjú terajšiu neradostnú situáciu. Lebo pravdou je, že naprostej väčšine tvorcov (redaktorov a autorov) aj čitateľov sa nežije materiálne najlepšie. Nie je tajomstvom, že humanitná inteligencia má mzdu, ktorá zriedkavo dosahuje výšku priemerného zárobku v dnešnej spoločnosti. Patríme teda spoločne k vrstve, ktorú by sme dnes (staronovou terminológiou) mohli označiť za vzdelaný proletariát. Azda dokážeme vydržať a možno aj pozviechať sa. Napokon, nebolo by to po prvý raz.

Vzdelaní a múdri ľudia, nedajme sa! So želaním všetkého najlepšieho

Vladimír Segeš

PhDr. Vladimír Segeš
šéfredaktor Historickéj revue

HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Kameň z Rosetty / Jaromír Krejčí	2
Spolutvorca duchovného života / Ingrid Kušniráková	3
Koruna rytierstva / Blanka Brezováková	4
Príbeh Veľkého chrámu Aztékov / Radoslav Hlúšek	6
Bitka pri Budmericiach 11. augusta 1705 / Vojtech Dangl	8
Záslužný čin vojenských kartografov / Bohuš Klein	10
Príbeh z Duniacej zátoky / Elena Jakešová	12
Diplomat dorozumenia Gustav Stresemann / Michal Schvarc	14
Karol Sidor a jeho teta z Ameriky / Milan Katuninec	16
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
12. storočie/ Vincent Múcska, Ján Steinhübel	18
HISTORICKÝ PRAMEN	
Dejiny z pera lámov a učencov / Martin Slobodník	22
HISTORICKÁ POHLADNICA	
Kláštorská, cesta do stredu Raja / Marek Klatý	24
DEJINY A UMENIE	
Odkaz antiky v architektúre / Zuzana Šefčíková	26
ĽUDIA A DOBA	
Znievskokláštorský lekár a učbár / Karol Petrovský	28
NÁZORY A POLEMIKY	
28., alebo 30. október?/ Dušan Kováč	29
Kultúrne dedičstvo a podnikanie/ Peter Maráky	30
ROZHOVOR	
S PhDr. Jaroslavom Rezníkom ml. Hrdosť je vecou poznania/ Ján Melich	31
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Zlatý vek / Jana Skladaná	33
KALEIDOSKOP	
ALBUM SVÄTÝCH	
Svätý Bonifác, apoštol Germánov / Karol Hodas	35
O NAŠICH AUTOROCH	
HLASY A OHLASY	

1. strana obálky: Burton Rinčendub (14. stor.), tibetský autor dejín budhizmu ilustruje článok *Dejiny z pera lámov učencov*
Obrázky zhora nadol: symbol česko-slovenskej štátnosti ilustruje článok Dušana Kováča v rubrike *Názory a polemiky*, stĺporadie v Pompejách ilustruje článok *Odkaz antiky* v rubrike *Dejiny a umenie*

Kronika nášho času

Žijeme v dobe, ktorú sme zrejme z dôvodu prelomu tisícročí nazvali tak trochu prikráslene prelomovou. Pravda je však taká, že z hľadiska malých dejín každého z nás sme iba o rok starší a z pohľadu dlhých dejín ľudstva o rok na poznatky bohatší. V prelomových obdobiach si zvyknú ľudia dávať záväzky a vyjadrovať sľuby. Ja si dovoľím úvodom oveľa radšej vysloviť dve otázky. Sme múdrejší a skúsenejší z nášho poznania v priebehu krátkych dejín svojho života? Zmúdreli sme a poľudštili sa z poznania tisícročných dejín človeka, spoločností, národov a štátov, myslenia a kultúry, jedným slovom z civilizačného vývoja na našej planéte? Žiaľ, prevažne nie, o čom svedčia minulé i naše prítomné činy. Túto smutnú skúsenosť a neradostné poznanie z dejín veľmi presne vyjadril už v medzivojnovom období odchádzajúceho storočia český spisovateľ a novinár Karel Čapek, keď napísal, že dejiny nie sú len dejinami pokroku, veľkých činov a veľkých ľudí, ale tiež ľudskej hlúposti. Nedokážeme sa jej vyvarovať, a preto opakujeme chyby našich predkov.

Prítomný vek, nielen rok, vyžaduje v našom prípade od profesionálnych historikov, vedcov, učiteľov, študentov, ale aj novinárov a politikov, samozrejme aj od Vás všetkých, milí čitatelia, urobiť si malú inventúru, trochu postáť a zamyslieť sa nad tým, ako každý z nás prispel k prehĺbeniu historického poznania, do obsiahlejšieho procesu výchovy dejinami v prítomnej slovenskej domovine a tým aj v európskom a nesporne i vo svetovom dome človečenstva, pri systematickej tvorbe chrámu ducha a kultúry. Konkrétne, akým podielom sme prispeli zväčša nepísanými dejinami nášho bytia i skromnými konkrétnymi činmi a historickou pamäťou do prítomnej kroniky života Slovenska a Slovákov, do kroniky tohto kultúrnohistorického priestoru rôznych etníc, národností, susedných národov a štátov na prastarom európskom kontinente. Chťiac-nechťiac, každý si tak píšeme svoju kroniku vo večnom spore dobra a zla, tolerancie, lásky a priateľstva s nenávisťou a zlobou.

Veľkosť charakteru každého z nás spravodlivo zaznamenáva kronika prítomného času a hodnotiť nás budú dejiny. Predovšetkým, či sme boli schopní nesklonene pred akoukoľvek mocou kráčať za pravdivjším historickým poznaním, či sme dokázali slúžiť vedeckým faktom, poznatkom vo vzdelávacom procese o slovenských, európskych a svetových dejinách, alebo naopak, často len účelovo prekrútenej histórii, ktorá na objednávku víťazov a nových mocných tohto sveta bola opäť obrazne schopná poprieť aj nos medzi očami. Našou morálnou povinnosťou je prispieť k tomu, aby nebolo písanie dejín, tak ako to vyslovil britský generál Bernard Montgomery, len „druhým víťazstvom nad porazenými.“

Zrejme toto všetko neúprosne zaznamenáva práve kronika, historická pamäť nášho času, ktorá budúcim, zrejme ešte i nežijúcim generáciám vydá svedectvo o tom, či sme dokázali kultúrne žiť, odvážne myslieť a konať, alebo neľudsky sa správať a zbabelo slúžiť. Nuž a nielen preto pokúsme sa v tomto „prelomovom“ roku spoločne si zaželať, aby vôkol nás bola cítiť úcta k vzdelanosti a profesionalite aj v historickom bádani, aby nás ešte viac obsiahla túžba za poznáním a sebapoznáním a aby s nami v historickej pamäti kráčala - vedno so životnými hodnotami najväčšieho slovenského historika odchádzajúceho storočia Daniela Rapanta - úcta k faktom, sľuvnosť, intuícia, sloboda uvažovania a predovšetkým charakternosť.

Dušan Čaplovič

PhDr. Dušan Čaplovič, DrSc.
podpredseda Slovenskej akadémie vied

HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Čínsky dokument o potope/ Marina Čarnogurská	2
Dávne uhorské kniežatstvá a komitáty / Ján Steinhübel	4
ALBUM SVÄTÝCH	
Sv. Dominik, zakladateľ rádu bratov kazateľov / Karol Hodas	7
Manželstvo naveky / Daniela Dvořáková	8
Tragický príbeh Márie Stuartovej / Dušan Uhlíř	10
Bitka pri Trenčianskej Turnej 3. augusta 1708 / Vojtech Dangel	12
DO VAŠEJ POZORNOSTI	
Černý den na Bíle hoře / Lenka Berová	14
Prečo Július Markovič nebol zvolený za poslanca? / František Chudják	15
Perzekúcia a záchrana bulharských Židov / Jan Rychlík	17
REPORTÁŽ	
Bojovná krajina pod Kaukazom / Juraj Šedivý	19
NA SLOVÍČKO	
s PhDr. Editou Ivaničkovou, CSc. O slovensko-nemeckej komisii historikov / Katarína Hradská	21
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
13. storočie/ Martin Hurbanič, Ján Lukačka	22
ĽUDIA A DOBA	
Profesor Jur Hronec / Michal Eliáš	24
KNÍŽNÉ NOVINKY	
Encyclopaedia Beliana / Otilia Balšíňková	27
DEJINY A UMENIE	
Románska a gotická architektúra / Zuzana Ševčíková	28
NÁZORY A POLEMIKY	
Ešte raz o 28. a 30. októbri / Ladislav Deák	30
ROZHOVOR	
s Jánom Jankovičom Chorvátsko-slovenské literárno-historické paralely / Anton Gosiorovský	31
DEJINY A MYSLENIE	
Boh, pravda a dobro / Marián Damankoš	32
KALEIDOSKOP	34
KRÍŽOVKA	35
MALÁ KLENOTNICA SLOV	35
Je toho ako šafranu / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	36

1. strana obálky: Roku 1819, čiže 232 rokov po poprave zobrazil Philippe Jacques van Brée posledné chvíle života kráľovnej Márie Stuartovej, ktorej sa venuje článok Dušana Uhlířa.

Obrázky zhora nadol: štandarda prezidenta Českej a Slovenskej federatívnej republiky ilustruje odpoveď Ladislava Deáka v polemike o októbri 1918; Dávidova hviezda s vyšitým označením Jude (Žid) – hanebný symbol občanov židovského pôvodu, ilustruje článok Jána Rychlíka

Je pradávna potopa mementom aj pre nás?

Nedávno sme s veľkou radosťou a pompéznymi oslavami vstúpili do roku 2000 a čoskoro sa ocitneme v 3. tisícročí dejín našej kultúry. Sme plní nádeje, že v novej historickej ére bude všetko oveľa dokonalejšie a oveľa šťastnejšie. Bez toho však, aby sme sa my sami chceli a dokázali od základu zmeniť, aby sme sa svojou, v mnohých prípadoch veľmi odstrašujúcou minulosťou dokázali pozitívne poučiť.

Na zemi svoje tretie i ďalšie tisícročia pred nami prežilo už mnoho iných vyspelých civilizácií, z ktorých osudov by sme si mali vziať príklad a zmúdiť na ceste do budúcnosti tak, aby sme si život v novom tisícročí nakoniec z vlastnej viny katastrofálne neskomplicovali už hneď na jeho začiatku. Aby sa nestalo, že v ňom nielen európska, ale i celá ľudská civilizácia vyhynie ešte skôr, než stihne završiť aspoň jeho prvé storočie.

Pri tejto príležitosti by som chcela zaktualizovať a zo zabudnutia vytiahnuť niektoré zaujímavé čínske písomné pamiatky napísané ešte „pred potopou“. Prečo? Lebo aj my (podobne ako ľudia žijúci na zemi „pred potopou“) sme upozorňovaní – nie síce Bohom, ale meteorológmi, ekológmi, astrofyzikmi, botanikmi a mikrobiológmi – na mnohé varujúce skutočnosti týkajúce sa zmien v prírodných procesoch súvisiacich s udržaním života na našej planéte. Na rozdiel od hebrejského Noema, mezopotámskeho Atrachasisa, sumerského Ziusurda, čínskeho cisára Jüa či prapredkov amerických Indiánov kmeňov Hopi a Aztékov, indických Dravidov či Árijcov z predvédskych čias však tieto upozornenia neberieme vážne.

Sme ľudia absolútne nezodpovední. V Antarktíde sa rapídne odlamujú a roztápajú 60 kilometrov dlhé ľadové kryhy. Z himalájskych ľadovcov stekajú silné prúdy vody a strhávajú so sebou lesné porasty v Nepále, Indii a Číne, kde každoročne spôsobujú hrôzostrašné miestne potopy. Nad našimi vyholenými a stromov zbavenými vrchmi sa spúšťajú lejaky, ktoré pôda bez lesov nedokáže využiť a bezmocne ich púšťa na mestá a dediny. V našom zhone za parádnyymi vecami a kráľovským komfortom, ktorými sú v šialenom cirkuse modernej reklamy často len krátkodobé použiteľné veci rýchlo končiacie na smetiskách, sa nevieme vyburcovať k zodpovednosti. Rutinne sledujeme správy a život ide ďalej. Ten náš dnešný, nezodpovedný, snobský a gýčový. Ešte ide! Ale dokedy? To nás radšej ani nezaujíma.

A pritom tak veľmi túžime žiť a dostať sa až ku hviezdám. Ale hrdinami nie sme. Nedokážeme životaschopne, zdravo stelesniť a spoluporiť živý organizmus zeme. Sme len jej jedovatými a vzájomne sa vraždiacimi parazitmi, ktoré už nedokážu byť milosrdné ani voči deťom. Oháňame sa ľudskou slobodou, ale nevieme ju pozitívne využiť. Vzájomne sa nábožensky a politicky kastujeme a všetci spoločne zo seba nevedome vyrábame zločincov. Zločincov voči tejto zemi.

Preto začiatok nového tisícročia, môže byť rovnakým mementom ako „pred potopou“.

Marina Čarnogurská

PhDr. Marina Čarnogurská, CSc.
vedecká pracovníčka Kabinetu orientalistiky SAV

HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Antická Kyréna/ Květa Smoláriková	2
ALBUM SVĚTÝCH	
Patrik, světec Zeleného ostrova / Karol Hodas	3
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Hannibal pred bránami / Jana Skladaná	3
Upíri, vampíri, čarodejnice/ Milan Hanuliak	4
Atentáty na Žigmunda Luxemburského / Martin Štefánik	6
NA SLOVÍČKO	
prof. ThDr. Viliam Judák / Lenka Berová	7
Mesto a stará slovenčina / Pavol Žigo	8
Husári pod taktovkou Napoleona / Martin Štefánik	10
Slovenská realita očami tvorcu ČSR / Milan Zemko	12
Neznámy stredoeurópsky federalista / Pavol Lukáč	14
Nacistický nový poriadok/ Pavol Petruš	16
Napätie v Taiwanskom prielive / Martin Slobodník	19
Z očí do očí / Gabriel Pirický	20
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
14. storočie/ Július Bartl	22
DEJINY A UMENIE	
Od renesancie po rokoko / Zuzana Ševčíková	26
HISTORICKÝ PRAMEŇ	
Svet je ja, ja som svet / Miloš Ferko	28
ROZHOVOR	
s Arne B. Mannom	
O Rómskom dejepise / Katarína Hradská	30
NÁZORY A POLEMIKY	
Ad 28., alebo 30. október / Anton Hrnko	31
LUDIA A DOBA	
Špirála v živote aj v umení / Lubomír Podušel	32
HLASY A OHLASY	33
KALEIDOSKOP	34
KRÍŽOVKA	35
O NAŠICH AUTOROCH	36
HLASY A OHLASY	36

1. strana obálky: Historizujúci obrázok uhorského husára ilustruje článok od Tomáša Slezáka.

Obrázky zhora nadol: Kostol Il Redentore na ostrove La Giudecca v Benátkach, majstrovské dielo Andreu Palladia, postavený v rokoch 1577 – 1592, ilustruje seriál Zuzany Ševčíkovej Kontinuita slohov v architektúre; jeden z bizarných domov Friedensreicha Hundertwassera, ktorého životné osudy približuje článok Lubomíra Podušela.

O rozdielnych názoroch

Slovenská spoločnosť je už chronicky polarizovaná, a to v mnohom, ak nie vo všetkom. Aj v pohľade na vlastnú minulosť. Nie je to tak dávno, čo nás znova rozdelila naoko jednoduchá vec – inštalovanie pamätnej tabule prezidentovi vojnového slovenského štátu Jozefovi Tisovi. Jedni jasali radostou, že vraj áno, on si to zaslúži, veď ide o prvého slovenského prezidenta, otca slovenskej štátnosti. Komu pribať pamätnú tabuľu, keď nie jemu? A druhá skupina ľudí sa ostro stavala proti. Dôvodili, že na takéto vzdanie vďaky naozaj nie je príčina, pretože prezidentom síce bol, ale velebil nacistické Nemecko, sám Hitler bol pre neho veľkou autoritou. Nielen sám sebe, ale aj pred národom obhajoval, prečo sa Slovensko ocitlo pod ochrannými krídlami veľkonemeckej ríše, ktoré mali garantovať existenciu novovzniknutého štátu a jeho ďalší vývoj.

Práve vznik slovenského štátu je neuralgickým bodom, ktorý rozdeľuje spoločnosť i mienku ľudí. Moje skúsenosti zo stretnutí s ľuďmi hovoria, že niet nič horšieho, ako neinformovaný človek. Bez ohľadu na to, či je to študent, alebo dôchodca. Pre žiadneho z nich by nemalo stačiť poznať iba dátum a zopár detailov. Teda Tisovu cestu do Berlína, jeho stretnutie s Hitlerom, srdečné privítanie a úsmev na oboch stranách. Nestačí už ani argument, že v tom čase sa na Slovensku žilo dobre. A čo takto pozadie nemeckej politiky? Politiky, ktorá diktovala Európe, a či to chceme počuť, alebo nie – aj Slovensku. To sa stalo súčasťou scenára Hitlerovej politiky, ktorá zo Slovenska spravila spojenca nacistického Nemecka a určila mu pozíciu satelitu. Slovenská historiografia už dostatočne zmapovala tento úsek dejín. Existuje aj niekoľko serióznych vedeckých prác (áno, o tom som presvedčená), ktoré používajú jeden jediný prameň – historické dokumenty. Historik sa ich musí pridržať, a nie na základe nich súdiť, skúmať vinu či nevinu. A čo je najhoršie – fabulovať, prispôbovať si ich tej svojej pravde. Jediné, čo doslova musí, je pomocou nich skúmať skutočnosť, a teda aj zodpovednosť Jozefa Tisa za realitu, v akej sa štát počas jeho prezidentovania ocitol.

Tieto slová mi znova napadli počas prednášok na jednej z bratislavských vysokých škôl. Bolo to pár dní po tom, čo jeden zo žilinských domov mala skrásliť oná pamätná tabuľa. Bolo to pár dní po tom, čo doznali vášnivé diskusie o zodpovednosti prezidenta Tisa za deportovanie Židov, o morálke v politike a o podobe slovenského fašizmu. Bolo to aj pár dní po tom, čo sa v Londýne odohral proces s britským historikom, ktorého súdny dvor uznal za „rasistu, antisemitu a človeka, ktorý vehementne popiera holokaust“. A tak mi napadá: ako by asi dopadli (v našich podmienkach) tí, ktorí glorifikujú to, čo sa glorifikovať jednoducho nedá, ktorý si žltú farbu mýlia s hnedou a či červenou a ktorí veria všetkému. Aj tomu, čo je neuveriteľné a čomu súdny človek nikdy neuverí, pretože pozná fakty a váži si reč a hodnotu historických dokumentov.

Katarína Hradská

Dr. Katarína Hradská
zástupkyňa šéfredaktora

HR

HISTORICKÁ REVUE

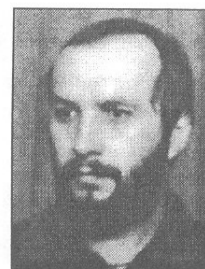
Časopis o dejinách spoločnosti

Aký bol život v pravekej Európe?	2
/ Zuzana Štefanská	
Príbeh sudkyne Debory / Ján Bakyta	4
Kráľovské korunovácie v Prešporku	
/ Vladimír Segeš	6
Čudné priateľstvo / Libor Bernát	8
Cesty uhorských jakobínov / Klára Lengyelová	10
Zrodenie modernej univerzity z ducha novej doby	
/ Peter Zigman	12
Tri jubileá Deklarácie slovenského národa	
/ Eva Kňažeková	14
Kauza Tuka / Michal Lukeš	16
ĽUDIA A DOBA	
Vaucluse a Francesco Petrarca / Eva Lahučká	18
ROZHOVOR	
s Pálom Engyelom	
Na stredoveké Uhorsko sa pozerám bez emócií	
/ Daniela Dvořáková	20
DO VAŠEJ POZORNOSTI	
Latínčina ešte žije / Lenka Berová	21
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
15. storočie / Július Bartl, Daniela Dvořáková	22
DEJINY A UMENIE	
Architektúra 19. a 20. storočia	
/ Zuzana Ševčíková	26
REPORTÁŽ	
Monument plavovlasého Indiána / Jozef Terem	28
HISTORICKÝ PRAMEN	
Hlaholika na Slovensku / Ľubor Matejko	30
Z DEJÍN MYSLENIA	
Svet je v duši / Dušan Jedinák	32
NÁZORY A POLEMIKY	
Naposledy k 28., alebo 30. októbru	
/ Dušan Kováč	33
O NAŠICH AUTOROCH	
KALEIDOSKOP	34
KRÍŽOVKA	35
MALÁ KLENOTNICA SLOV	35
HLASY A OHLASY	36

1. strana obálky: kráľ Žigmund prechádza mestom – obrázok z Richentalovej kroniky kostnického koncilu ilustruje rubriku STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA

Obrázky zhora nadol: uhorská koruna ilustruje článok Vladimíra Segeša Kráľovské korunovácie v Prešporku; Ján Amos Komenský, uznávaný učenec, mysliteľ a zároveň priateľ záhadného vizionára, ilustruje článok Libora Bernáta

Archívy a spoznávanie minulosti

V knižniciach je uložená pamäť ľudstva. V archívoch je aj to, na čo ľudstvo medzičasom už stihlo zabudnúť.

Zhruba pred dvesto rokmi dali kremnickí meštania do vstupných priestorov mestského archívu vytesať latinský nápis: *Hic mortui vivunt et mutui loquuntur* (Tu mŕtvi žijú a nemí rozprávajú). V tejto krátkej vete je obsiahnutá azda najvýstižnejšia definícia archívu. Samotné slovo archív často vyvoláva úsmev i rozpaky. Nezriedka sa môžeme stretnúť s názorom, že archívy nám už ani nie sú potrebné. A skutočne, archívny sklad, ktorý je srdcom tejto inštitúcie, nevyzerá veľmi príťažlivo. Dlhé rady regálov preplnených škatuľami či fasciklami písomností, prítmie, ťažký, nehybný vzduch a neodmysliteľný prach. K tomu na dnešné časy nezvyčajné, až hrobové ticho a pokoj. Pri prvom pohľade sa takmer každému chce odísť čo najrýchlejšie zutekať. Osobne poznám ľudí, ktorí celý svoj aktívny život venovali práci v archíve. Často spomínali, že na začiatku ich kariéry boli slzy a pevné rozhodnutie nezostať v archíve ani o deň dlhšie, ako je nevyhnutné, a nikdy viac sa sem nevrátiť. A predsa zostali archívu verní. Stačilo, že zobrali do rúk balík písomností a začali ho čítať. Zrazu bolo všetko iné – pred ich očami ožili dávne časy. Ako by tep zabudnutého a neznámeho života našich otcov, dedov i predkov z dôb veľmi vzdialených opäť začal pulzovať. Každému sa zdalo, že mŕtvi a dávno onemelní znova prehovorili. Nadchnutí týmto poznaním, pevne zakotvili v archíve. A to je aj výzva pre každého.

Čítať rukopisné či aj strojom napísané riadky v časoch dávno minulých je naozaj zážitkom. Pri štúdiu starých i mladších dokumentov prekonávame hranice času a dostávame sa do úplne iného sveta. Je síce iný ako ten náš, no tým príťažlivejší. Jasný a neskreslený pohľad do minulosti a jej poznanie človeka priam fascinuje. Môže sa oboznámiť so životom ľudí, ktorí tu boli, no už sa pomínuli. Spozná drobné radosti i starosti minulých pokolení, ich žiaľ a nádeje, lásku aj nenávisť. To všetko umožní bohatstvo ukryté v archívoch. A to každému, bezplatne a nezištné, len si treba nájsť čas. Dovoľujem si tvrdiť, že poznanie minulosti nás poučí a osobne upevní, umožní nám lepšie pochopiť prítomnosť a ľahšie znášať ťažkosti všedné.

PhDr. Ivan Mrva, CSc.,
riaditeľ ústredného archívu Slovenskej akadémie vied

HR

HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Ked' dvaja robia to isté alebo krátka bilancia o jubileu

„Si duo faciunt idem, non est ibidem“ – Keď dvaja robia to isté, nie je to to isté. Táto pravda bola dávno známa už v starom Ríme a platí aj dnes na Slovensku. Napokon, posúďte sami.

Keď koncom júna tohto roka oslavoval najčítanejší slovenský týždenník 10. výročie svojho založenia, bolo Hlavné námestie v Bratislave plné. Početné publikum obveselovali poprední slovenskí speváci a podávala sa torta ašpirujúca na zápis do Guinnessovej knihy rekordov: mala hmotnosť 1 169,5 kg, rozmery 4,4 x 6,12 metra a jej povrch tvoril marcipánový obraz titulnej strany prvého výtlačku tohto týždenníka. O atmosfére podujatia svedčí aj fotoreportáž s názvom Rekordná Pluska (Plus 7 dní, ročník 10, č. 27 z 3. júla 2000, s. 8 – 9) s textami, ktoré stojí za to odcitovať: *rad na narodeninovú tortu sa hadil cez Hlavné námestie od piatej popoludní do polnoci; Katka Hasprová odkrojila prvú porciu torty; dvanásťtisíc porcií uspokojilo všetkých maskrtníkov; dámy si bez ostychu obližovali všetky prsty; halapartníci v plnej zbroji udržiavali na námestí poriadok; večer už tancovalo takmer celé námestie; radosť neskrývalo ani vedenie vydavateľstva a redakcie.*

Veru, človeka z branže naozaj teší, že na Slovensku je to tak.

Keď najčítanejší slovenský historický mesačník završil v polovici marca tohto roka 10. výročie svojej existencie, žiadna oslava sa nekonala. Napokon, ako a čo oslavovať v situácii, keď: pred niekoľkými rokmi systematicky tunelovaná PNS (dnes už v konkurze), dlhovala a dlhuje (a azda navždy bude dlhovať) vydavateľovi úhrady za šesťdesiat percent v minulom roku dodaných čísel Historickéj revue do siete PNS; dotácia z Ministerstva školstva SR neprichádzala; nebolo peňazí na honoráre pre autorov; chýbali peniaze na zaplatenie tlačiarne, takže vo vydávaní nastal sklz, ktorý vcelku oprávnenne vzbudil nevôľu, ale aj obavu viacerých čitateľov, lebo vytušili, že Historická revue sa opäť nie vlastnou vinou ocitla v neľahkej situácii. Nuž veru, človeka z branže naozaj neteší, že na Slovensku je to tak. Hoci finančná situácia časopisu stále nie je ani zďaleka ružová, zdá sa, že akútne existenčné ohrozenie už pominulo.

Dočkali sme sa jubilejného stého čísla HR. Len ten, čo ju číta od samého začiatku, dokáže naplno pochopiť, čo to znamená. V prípade redaktorov, ako podstatných tvorcov časopisu, ide navyše o zážitky popretkávané zvláštnymi väzbami citov. Veď do každého z doterajších sto čísel vložili spolu s autormi článkov kus práce, kus seba. A na to sa nezapúda.

V spomínaní na čas od vydania prvého čísla v septembri 1990 po dnešné sté číslo nemá miesto sentimentálnosť, istej dávky nostalgie sa však človek nezbaví. (Napokon, kto by sa radoval z faktu, že o desať rokov zostarol.) V tomto obzretí sa späť je predovšetkým plno radosti, ďalej pocit užitočnosti a v neposlednom rade aj tichá hrdosť. Skrátka, hlboko zakorenený duch hrebendovskej dôstojnosti, ktorý sme si pri tvorbe HR chtiac-nechtiac osvojili. Zhruba to sme si povedali či miestami len pociťovali na skromnom a krátkom bilančnom posedení v redakcii 6. júla 2000, inak poslednej redakčnej porade pod mojim vedením.

Jedna desaťročná etapa HR so sto číslami sa uzavrela, aby sa začala etapa nová. Do nej želim všetkým čitateľom, autorom a redaktorom na čele s vydavateľom veľa úspechov a pekných chvíľ.

Vladimír Segeš

PhDr. Vladimír Segeš
šéfredaktor Historickéj revue

Kedy sa narodil Ježiš Kristus?	2
/ Csaba Szemrecsányi	
Putujúce slová / Peter Bystrický	4
Odkedy pozná ľudstvo ópium? / Pavol Hnila	6
Blesky z jasného neba / Martin Hurbanič	8
Tajné služby v minulosti / Martin Štefánik	10
Pápež v službách diplomacie / Július Bartl	12
ALBUM SVÄTÝCH	
František z Assisi, svätec, reformátor, básnik	
/ Karol Hodas	14
Nevšedný deň stredovekej hrdelnej justície	
/ Vladimír Segeš	15
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
16. storočie / Marián Skladaný, Miroslav Daniš	18
Z DEJÍN MYSLENIA	
Myslím, teda som / Dušan Jedinák	24
ROZHOVOR	
s Jánom Roháčom	
História v kronikách / Katarína Hradská	25
REPORTÁŽ	
Zabudnuté Kurily dôvodom sporov	
/ Svetozár Krno	26
NOVINKA NA KNIŽNOM TRHU	27
Džez, zakázaná hudba / Lenka Bálintová	28
Philippe Pétain	
/ Zuzana Humayová, Alexandra Tichá	30
HISTORICKÝ PRAMEŇ	
Keď Bulhari ešte neboli Slovanmi	
/ Dimitar Dimitrov	32
KALEIDOSKOP	34
KRÍŽOVKA	35
MALÁ KLENOTNICA SLOV	35
Egyptské rany / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	36

Titulná a zadná strana obálky: Benátky, pohľad od ostrova San Giorgio, výrez z obrazu Vitelliho, ilustruje článok Martina Štefánika *Tajné služby v minulosti*

Obrázky zhora nadol: Henrich VIII. ilustruje rubriku STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA; propagačný plagát maršala Pétaina, ilustruje článok Zuzany Humayovej a Alexandry Tichej

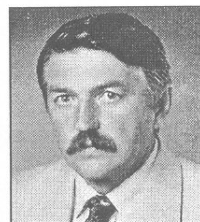
HR HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Tajomná harappská kultúra / Monika Vršanská	2
Domy starých Slovanov / Peter Šalkovský	4
Výstrahy bohov / Peter Bystrický	6
HISTORICKÝ PRAMEN	
Temná doba Britských ostrovov / Martin Chudík	8
HISTORICKÁ POHLADNICA	
Vládca na lotosovom tróne / Martin Slobodník	10
STOROČIA KONČIAČEHO SA MILÉNIA	
17. storočie / Vladimír Segeš, Viliam Čičaj	12
Sága rodu Belovcov / Andrej Nuoška	18
Súboj talentov / Ľudovít M. Vajdička	20
Časom a priestorom / Miloš Ferko	22
Sovietsky zväz očami „protištátnych živlov“ / Marína Zavadská	24
Z DEJÍN MYSLENIA	
Kráša, pôvab a elegancia vedy / Dušan Jedinák	26
ALBUM SVÄTÝCH	
Sv. Tomáš Akvinský učiteľ cirkvi / Ľudovít Košík	27
NA SLOVÍČKO	
s Dr. Pálom Engyelom / Daniela Dvořáková	27
HISTORICKÁ REPORTÁŽ	
Uzavretá krajina Orientu / Martin Hurbanič	28
ĽUDIA A DOBA	
Záhradný architekt s dušou aristokrata / Mária Alžbeta Belajová	30
Čihoštiansky zázrak / Miroslav Vilhan	31
ZA KATEDROU	
Boj o prežitie / Ivan Dubnička	32
KALEIDOSKOP	
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Šedá eminencia / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	
36	

Titulná strana obálky: anglický kráľ Karol I. na obraze Van Dycka z roku 1635, ilustruje rubriku Storočia končiaceho sa milénia
Obrázky zhora nadol: znak Anglicka, ilustruje článok Martina Chudíka
Temná doba Britských ostrovov: socha harappského kňaza – kráľa Mohendžodára, ilustruje článok Moniky Vršanskej Tajomná harappská kultúra

Pre hlbšie poznanie

Už dve storočia, odkedy sa historiografia začala rozvíjať ako veda, usiluje sa skúmať spoločnosť. Predtým sa písali kroniky o významných činoch, vojnách, víťazstvách, politických zmenách, revolúciách, či panovníkoch. Toto všetko tvorí aj dnes akúsi kostru dejín. S kostrou však už nevystačíme.

Dejiny sú ako pyramída. Obyčajne sa hovorí o tých najvyšších poschodiach, ktorým hovoríme veľké dejiny. Malé dejiny, dejiny každodenného života zostávali dlho v tieni. Ak sa však chceme dostať k poznaniu spoločnosti, k poznaniu spoločenských vzťahov, musíme sa dostať, takpovediac, o poschodie nižšie, a to je oveľa širšie.

Tento problém pozná aj slovenská historiografia, už 6 – 7 rokov si ho naši historici uvedomujú a mnohí cieľavedome skúmajú témy, ktoré život spoločnosti približujú. Život „slovenského disentu v Uhorsku“, národného hnutia a jeho politickej elity je už vyexploatovaný. Ale celkom nevieme, aký bol ohlas týchto snáh v spoločnosti. To možno skúmať zväčša hlbokými sondami na regionálnej úrovni. Potrebujeme veľmi dobré monografie obcí, monografie z regionálnych dejín. Tento výskum je v súčasnosti pre slovenskú historiografiu prvoradý. Vo svete sa uskutočňuje už 3 – 4 desaťročia a aj my musíme hlbšie poznať svoje vlastné dejiny. Je našou povinnosťou túto stratu dobehnúť.

Vytvára sa tu priestor pre interdisciplinárny výskum predovšetkým s etnológiou a s historizujúcou sociológiou, ktoré sa tiež usilujú o hlbšie poznanie vývoja spoločnosti v časovej osi. Táto spolupráca už priniesla prvé ovocie.

Regionálne dejiny sú veľmi dôležitou súčasťou aj našich, slovenských dejín. Práce s touto tematikou sú však veľmi nevyvážené a nepokrývajú celé Slovensko. Voľakedy, v časoch prvej republiky, sa do tohto výskumu zapájali učitelia. Aj dnes by sme v každom regióne potrebovali ľudí, ktorí by v spolupráci s vlastivedným oblastným múzeom alebo archívom boli schopní zapojiť sa do riešenia tohto problému. Je to jedna z kľúčových úloh slovenskej historiografie.

PhDr. Dušan Kováč, DrSc.
vedecký sekretár SAV

HR HISTORICKÁ REVUE

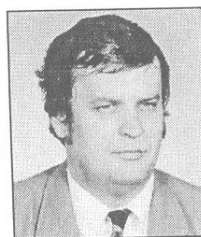
Časopis o dejinách spoločnosti

Posledná dynastia / Eduard Čieško	2
Rudolf, otec dynastie/ Katarína Lichá	4
Mikuláš zo Sečian / Daniela Dvořáková	6
Z DEJÍN REGIÓNOV SLOVENSKA	
Bojnické panstvo v 17. storočí / Monika Siváková	8
Od strádania k prosperite / Karol Gordiak	10
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
18. storočie / Miloš Ferko	12
Dirigent európskeho orchestra / Roman F. Michelko	18
Mladý Ján Francisci / Dušan Škvarna	20
ROZHOVOR	
s Františkom Višváderom	
Aby sa história neuzavrela do seba / Lenka Berová	23
HISTORICKÁ POHĽADNICA	
Slováci na dolnej zemi / Nora Lábadyová	24
Boj o územie / Pavol Matula	26
NOVINKA NA KNIŽNOM TRHU	
Martýr francúzskej mierovej diplomacie / Marek Meško	28
ĽUDIA A DOBA	
Bratislavskí organári v 18. storočí / Pavel Horváth	30
ALBUM SVÄTÝCH	
Norbert, biskup, zakladateľ rehole / Karol Hodas	31
Z DEJÍN MYSLENIA	
Štát v reflexii európskeho myslenia / Peter Zigman	32
KALEIDOSKOP	
O NAŠICH AUTOROCH	
KRÍŽOVKA	
MALÁ KLENOTNICA SLOV	
Prometeov oheň / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	
	36

Titulná strana obálky: podobizň J. Francisciho ako dobrovoľníckeho kapitána (olejomalba, P. M. Bohún, okolo r. 1849/1850) ilustruje článok Dušana Škvarnu *Mladý Ján Francisci*

Obrázky zhora nadol: pohľad na bojnický zámok, ilustruje článok Moniky Sivákovovej *Obyvatelia bojnického panstva v 17. storočí*; Fridrich II. (detail maľby, Antoine Pesne, okolo r. 1740) ilustruje rubriku *STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA*

Dedičstvo rímskej civilizácie

Pod dojmom blížiaceho sa konca druhého tisícročia sa obzeráme späť do minulosti. Pripomínáme si uplynulé storočie, tisícročie, ba dokonca nás, profesionálnych historikov, tento medzník volá k tomu, aby sme sa obzreli až k začiatkom ľudských civilizácií. Má vôbec zmysel vracat sa k viac či menej vzdialenej minulosti? Hoci už Marcus Tullius Cicero písal, že história by sa mala stať učiteľkou života (historia magistra vitae), iný veľký mysliteľ povedal, že jediným poučením z histórie je to, že ľudia sa z minulosti nepoučili. A predsa sa opäť a opäť ponárajú do minulých vekov a hľadajú liek pre všetky súčasné i budúce problémy. Hoci nemáme priestor na to, aby sme hľadali korene dneška v celom rozsiahlom historickom zábere, aj dávne nedávne dejiny Ríma môžu byť pre nás poučením, alebo aspoň zdrojom zamyslenia sa nad sebou samými.

V hraniciach rozsiahleho Rímskeho impéria – najväčšieho štátneho útvaru, aký vôbec v staroveku vznikol – boli zlúčené územia (na Blízkom Východe), na ktorých existovali vyspelé civilizácie tisíce rokov predtým, než bol založený Rím. Niektoré civilizácie vznikali súbežne s rímskou civilizáciou – Grécko, africké Kartágo – a napokon existovali aj civilizácie mladšie ako bola rímska napr. civilizácia Keltov, Germánov a pod. Všetky tieto útvary sa v taviacom kotli Rímskeho impéria navzájom ovplyvňovali, podmieňovali, preberali jedná od druhej civilizačné prvky, ktoré smerovali k tomu, že napokon po rozpade (alebo len po transformácii?) Rímskej ríše v 5. stor. n. l., zostal na tomto území základ, ku ktorému sa dnes hlási nielen Európa, ale sprostredkovane celý svet.

Aj na Slovensko padá aspoň tieň veľkoleposti rímskej civilizácie či už na území, ktoré bolo priamo súčasťou Rímskej ríše (napr. Rusovce – staroveká Gerulata) alebo pod jej vplyvom (pohraničné územia tzv. barbarika). Priame antické tradície i humanistický a renesančný návrat k antickým koreňom, archeologické výskumy spolu s historickým bádaním nás tisíckami jemných pút viažu k rímskej civilizácii a jej prostredníctvom k civilizácii starovekých Grékov, Peržanov, Židov, Sumerov a ďalších národov minulosti.

Pre toto všetko má zmysel aj dnes poznávať dejiny starovekého Ríma, a keď sa z nich aj nepoučíme, možno nám aspoň ponúknu niekoľko myšlienok na zamyslenie.

Pavol Valachovič

doc. PhDr. Pavol Valachovič, CSc.
Katedra histórie FF UCM, Trnava

Európa zrodená v putovaní / Jozef Šimončíč	2
NOVINKA NA KNIŽNOM TRHU	4
Oslobodenie Svätej zeme / Viliam Judák	5
Vznik parlamentarizmu v Anglicku / Peter Varga	6
Gregoriánska reforma kalendára / Silvia Haladová	8
Od podkapitána po knieža / Mária Ďurianová	10
Casanova a inkvizícia / Martin Štefánik	12
Z DEJÍN MYSLÉNIA	
Bádateľ nebeského priestoru / Dušan Jedinák	15
Krajina imigrantov / Elena Jakešová	16
Cholera v Nitre roku 1739 / Viliam Judák	18
Z HLĎBIN ARCHÍVOV	
Slovenský raj v ohrození / Alena Kredatusová	19
Prvá encyklopédia slovenského poľnohospodárstva / Ján Kopina	20
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
19. storočie / Roman Holec, Dušan Škvarna	22
V ruinách neúcty / Tomáš Tandlich	30
DEJINY A UMENIE	
Skvosty starovekého Egypta / Dušan Magdolen	32
POLEMIKA	
Bodka za diskusiou o 28. a 30. októbri / Ladislav Deák	34
O NAŠICH AUTOROCH	35
KRÍŽOVKA	35
MALÁ KLENOTNICA SLOV	35
Zo Šavla sa stal Pavol / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	36

Odkaz posledného stoika

Rímsky cisár Marcus Aurelius mi je zo všetkých osobností antického Ríma azda najbližší. Nielen preto, že jeho pôsobenie veľmi súvisí aj s naším územím, ale najmä pre jeho ľudský osud a pre jeho filozofické myšlienky a názory.

Za jeho vlády pätnásť rokov trvali markomanské vojny a cisár musel vyvinúť všetko úsilie, aby uchránil dunajskú hranicu Rímskej ríše. Vojnu na dunajskej hranici musel viesť až do svojej smrti. Na prvý pohľad na tom nemusí byť nič pozoruhodné, veď s dejinami Ríma boli boje a vojny spojené vždy a väčšina z nich spôsobovala na čelách vládcov vrásky. Také časy boli a také časy sú. Tento vládca sa však správal inak ako ostatní. Keď sa mu na vojenské akcie nedostávalo peňazí, siahol na vlastný majetok a zorganizoval dražbu rodinných šperkov, vzácných umeleckých diel, aj cisárskych odevov, dražbu, ktorá podľa dobových prameňov trvala celé dva týždne.

Isteže nielen táto akcia posilnila prameň, z ktorého rímska armáda zosilnela, ale určite dala príklad ostatným, i keď celkom určite sa ním nedal viesť každý bohatý Riman. Mnohí si o takomto rozhodnutí svojho cisára pomysleli svoje, napokon však rímske vojsko preniklo na barbarské kvádské územie, a ako vieme, stalo sa tak práve na sútoku Dunaja a Hrona. Niekde na našom území neďaleko toku Hrona po grécky napísal prvú knihu diela *Ta eis heauton* (Myšlienky k sebe samému), v ktorých zaznamenal aj miesto ich vzniku. Víťazstvo svojej armády tu neoslavuje, zamýšľa sa nad ním viac ako filozof, než ako vojvodca, a už vôbec nejasá nad spôsobmi víťazov tých čias, ku ktorým neodmysliteľne patrili vraždy a lúpeže. Ako rímskeho cisára a vojvodu ho víťazstvo muselo tešiť, ale vždy znova a znova sa mi vybavujú jeho nadčasové myšlienky o význame bojov, nielen vojenských a nielen politických. „Dokonalá odveta spočíva v tom, že nenapodobíte útočníka.“ To je veta, z pera historickej osobnosti spred takmer dvetisíc rokov, ktorá ma neprestáva fascinovať svojou hĺbkou, pravdivosťou i tým, aké ťažké je víťaziť týmto spôsobom. A kto to mohol vedieť lepšie ako sám autor. Zrejme poznal, ako to veľmi súvisí aj s bojmi bez mečov a politických tribun.

Nepohodlnú pravdivosť tejto úvahy si azda najviac uvedomujem vtedy, keď som svedkom takýchto bojov – napríklad na poli našej vedy. Hoci, musím podotknúť, aj medzi historikmi pribúdajú takí, ktorí opúšťajú hodnotiace prívlastky a viac chcú porozumieť ako vynášať súdy. Keďže ochota súdiť a odsudzovať klesá priamoúmerne s množstvom získaných znalostí, považujem to za dobré znamenie.

Lenka Berová

Lenka Berová

Titulná strana obálky: Napoleon I. po abdikácii z postu francúzskeho cisára 6. apríla 1814. (maľba Paul Delaroche, polovica 19. storočia)
Obrázky zhora nadol: obal na Stanovy Matice Slovenskej vyšitý manželkou J. Francisciho; mimoriadne vzácne a majstrovsky dokonalé bronzové torzo pravdepodobne Amenemheta IV., alebo niektorého z panovníkov 13. dynastie

HR

HISTORICKÁ REVUE

Časopis o dejinách spoločnosti

Tutanchamónov prerušený spánok / Tomáš Mráz	2
Zrod kresťanského mníšstva / Pavol Havierník	4
Znesvätená výprava / Marek Meško	6
V dynastickej diplomacii / Jaroslav Perniš	9
Ľudské obete starých Aztékov / Milan Kováč	12
Ťaženie Napoleona I. do Ruska / Dušan Uhlíř	14
HISTORICKÝ PRAMEN	
Legenda o svätej Lucii / Irena Bacigálová	16
ZA KATEDROU	
Do pozornosti dejepisárov / Ferdinand Ondříšek	17
Svadby a zásnuby v stredovekom Taliansku / Alexandra Šamková	22
NOVINKA NA KNIŽNOM TRHU	23
REGIONÁLNE DEJINY	23
Z minulosti Spišského Podhradia Edmund Hleba	24
STOROČIA KONČIACEHO SA MILÉNIA	
20. storočie / Ivan A. Petránský - Jozef Ryník	26
Do sovietskych gulagov / František Hanzlík	28
Pod kolesami dejín / Ivan Szabó	30
ROZHOVOR	
s Antoni Gizom Slovensko očami poľského historika Dušan Škvarna	32
Úniky bez ofsajdov / Igor Machajdík	33
KALEIDOSKOP	34
O NAŠICH AUTOROCH	34
KRÍŽOVKA	35
MALÁ KLENOTNICA SLOV	35
Svätoplukove prúty / Jana Skladaná	35
HLASY A OHLASY	36

Titulná strana obálky: Zlatá maska posledného faraóna XVIII. dynastie Tutanchamóna.

Obrázky zhora nadol: Erb Spišského Podhradia; Rotunda v Bini

Kam sme to došli a kam smerujeme

Napriek rozpakom nad tým, či rok 2000 bol už začiatkom nového tisícročia, začalo sa napokon v očakávaní roku 2001 v potrebnom predstihu s bilancovaním tisícročných javov a udalostí a s predkladaním vízií o ďalšom smerovaní ľudstva.

Takéto bilancovanie milénia je celkom logicky poznačené selekciou úspechov a neúspechov podľa najrôznejších kritérií, a tak by sme zbytočne očakávali verdikt o tom, čo bolo počas tisíc rokov to najvýznamnejšie. Pád Ríše rímskej, alebo objavenie Ameriky? Alebo rozpad komunistického riadenia spoločnosti? Na konci tisícročia môžeme sa my, Slováci, hrdo hlásiť k Ríši Samovej alebo hoci k Veľkej Morave, môžeme byť hrdí na Štefana Baniča a na jeho vynález padáka, môžeme vyratúvať stovky a stovky hrdinstiev príslušníkov národa pod Tatrami, no ak sa neopýtame, kam sme to došli a či vieme, kam sa to vlastne uberáme, nemôžeme spravodlivo zhodnotiť naše milénium.

Možno áno, možno nie, no takým organickým spojivom všetkých udalostí a javov v živote Slovákov za tisíc rokov je kodifikácia slovenského jazyka v auguste roku 1844. Štúrova kodifikácia jazyka na stredoslovenskom základe bola adekvátnou odpoveďou na situáciu, keď pri rozvíjaní techniky a nových technológií bernolákovčina a biblická čestina nebola schopná vytvoriť nové slovné pojmy. Kodifikácia jazyka bola na jednej strane významný čin v živote národa, no za samotný fenomén slovenského milénia treba považovať skutočnosť, že popri živej existencii nárečí a ľudovej kultúry, príslušníci slovenského národa dnes ovládajú a používajú jednotný spisovný jazyk.

Dnes, na začiatku nového tisícročia, keď všetci ovládame spoločný jazyk ako jedinenčný, spoľahlivý zjednocujúci prvok v živote spoločnosti, mali by sme sa naliehavo zamyslieť nad tým, ako Štúrov úspech v jazykovom zjednotení národa rozmnožiť o jedinečnú, trvalú a spoľahlivú jednotu vlasteneckú a politickú. Tie desiatky politických strán a hnutí v živote našej spoločnosti však zatiaľ svedčia o tom, že si stále nedostatočne uvedomujeme hodnoty vytvorené generáciami „na národa roli dedičnej“ a ako bojavo a hanblivo sa k našej minulosti hlásime.

Július Šveda
publicista